

**MONUMENTE
CULTURALE
ROMÂNEȘTI
DIN UNGARIA**

Academia de Științe Maghiară, sediul din Piața Széchenyi István, Budapesta

Introducere istorică	3
Regiunea centrală a Ungariei	8
Drăculea - prizonierul nobil al regelui Matei Corvin	9
Regiunea de nord-est a Ungariei	10
Miskolc	11
Cetatea din Sárospatak	14
Monumente greco-catolice	16
Insule românești în Câmpia Ungară	18
Budapesta	30
Burghezia aromână din Pesta	31
Buda – un centru cultural român	40
Memorii de război	45

Biserica Ortodoxă „Sfânta Treime”, Mișcolț

“

Este cunoscut tuturor că destinul maghiarilor și românilor s-a întrepătruns puternic de-a lungul istoriei. Puțini știu însă că, timp de secole istoria culturii celor două națiuni s-a conectat nu numai pe teritoriul României, mai cu seamă în Transilvania, ci și pe teritoriul Ungariei de astăzi. Astfel, la vest de granița dintre România și Ungaria, se găsește o serie de memoriale cu relevanță românească.

”

INTRODUCERE ISTORICĂ

În căutarea memorialelor românești din Ungaria, trebuie să începem cu istoria medievală a Regatului Ungar, care a inclus și Ardealul până la războaiele otomane și în perioada dintre a doua jumătate a secolului al XIX-lea până la sfârșitul Primului Război Mondial. După cucerirea regiunii centrale a Bazinului Carpatic de către triburile maghiare la sfârșitul secolului al IX-lea, partea de est a regiunii a fost integrată în Regatul Ungariei de către domnitorii Dinastiei Arpadiene.

Cu timpul, domnitorii maghiari și-au extins teritoriul și către Țara Românească și Moldova - ambele principate românești fiind fondate în secolul al XIII-lea și al XIV-lea de către voievozii români ai regelui ungar - ceea ce, în mai multe rânduri, a condus la conflicte între principatele românești autonome și Regatul Ungariei. Relațiile româno-ungare însă, au fost caracterizate în egală măsură și de coexistență pașnică, interferențele culturale, și, de asemenea, trebuie să menționăm rădăcinile românești ale familiei Hunyadi, din care a provenit unul dintre cei mai mari regi maghiari, sau ale arhiepiscopului de Esztergom, Miklós Oláh (Nicolaus Olahus). Mai mult, începând cu secolul al XV-lea, a devenit din ce în ce mai importantă apărarea comună împotriva presiunii otomane întărite. Războaiele otomane care au dominat perioada dintre secolele al XVI-lea și al XVIII-lea și împărțirea Regatului Ungariei în trei zone (una sub ocupație otomană, „Ungaria regală” sub dominație habsburgică și Transilvania) au creat, de asemenea, un anumit destin comun pentru Ardeal și cele două principate românești. Adevărat că această comunitate uneori a fost marcată de conflicte, în timpul lui Mihai Viteazul, de exemplu. Deși războaiele otomane au fost urmate de lungi perioade de pace, odată cu apariția și răspândirea naționalismului modern, tensiunile sociale au fost exacerbate și de conflicte naționale. Acestea au dus la un sângeros război civil între români și maghiari în Transilvania în 1848-1849. Mișcările naționaliste maghiare și române au continuat și în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, iar eșecul luptelor pentru emanciparea a românilor din Ungaria i-au determinat pe delegații români să declare aderarea Transilvaniei și a teritoriilor populate de români, la România la sfârșitul Primului Război Mondial (1 decembrie 1918). Tratatul de la Trianon a pus capăt aproape complet istoriei românilor din Ungaria: doar câteva zeci de mii - conform cifrelor din 1920 mai puțin de 25.000 - au rămas sub autoritatea Budapestei din cei 3 milioane de români (pe de altă parte peste un milion și jumătate de maghiari au ajuns sub autoritate română). Tensiunile dintre cele două țări au continuat însă până la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, iar relațiile dintre Budapesta și București au fost deseori tensionate chiar și în perioada următoare. Acest lucru s-a schimbat radical odată cu integrarea în Uniunea Europeană, ceea ce a ridicat relațiile dintre România și Ungaria la un nou nivel, accentul mutându-se de la concurență, la cooperare. În Ungaria există și în prezent o

comunitate românească activă: la ultimul recensământ din 2011, peste 35 000 de persoane s-au declarat de etnie română, reprezentând 0,3% din totalul populației.

Conviețuirea a însemnat, firesc, că de-a lungul secolelor mulți români s-au deplasat în părți ale Ungariei situate dincolo de (Pasul) Piatra Craiului, în special în Pesta și Buda, care au devenit din nou centre ale țării începând cu mijlocul secolului al XIX-lea. În evul mediu, de exemplu, însuși Vlad Țepeș - personalitate istorică modelul figurii legendare a lui Dracula - a vizitat curtea regală, mii de țărani români s-au stabilit în regiunea de câmpie a Ungariei devastată după războaiele otomane, iar apoi în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea mulți dintre clerul, intelectualii și negustorii români au lucrat ori s-au stabilit în orașe din Ungaria. Savanții greco-catolici cu educație latină, aromânii (*grup etnic din Balcani, de religie ortodoxă, vorbitori de limba neolatină denumită aromână, originari din Macedonia sub stăpânirea Imperiului Otoman*), care au migrat din Balcani și au devenit membri respectați ai societății orașului în curs de urbanizare, Pesta, sprijinind cu generozitate cultura maghiară, română sau greacă, apoi la începutul secolului al XX-lea, jurnaliștii, scriitorii și poeții români activi în Budapesta, laolaltă au contribuit la dezvoltarea literaturii române moderne.

Biserica Ortodoxă Română, Micherechi

Muzeul Catedralei Ortodoxe, Gyula

Muzeul Catedralei Ortodoxe, Gyula

Biserica Ortodoxă, Békéscsaba

Muzeul Catedralei Ortodoxe, Gyula

REGIUNEA CENTRALĂ A UNGARIEI

Drăculea - prizonierul nobil al regelui Matei Corvin

Drăculea Țepeș (Drăculea), domnitorul Țării Românești, de numele căruia s-a legat o serie de întâmplări de groază încă din timpul vieții sale, care datorită romanului scriitorului irlandez Bram Stoker a devenit celebritate de renume mondială și pe care, mai târziu, cultura populară l-a făcut nemuritor, a petrecut mai mult de un deceniu în Ungaria, deoarece regele Matei Corvin l-a luat ca prizonier pe domnitorul care fugise în Ardeal de atacul otomanilor, a fost acuzat de trădare - deși este posibil ca să fi fost doar insinuarea unor burghezi sași care îi erau ostili. Matei l-a luat pe Țepeș cu el și, deși potrivit unor surse l-a ținut prizonier în cetatea **Visegrád**, locul captivității a fost probabil Buda, iar principele, conform rangului său, s-ar putea să fi fost mai degrabă în arest la domiciliu decât în captivitate efectivă. Se spune că regele Ungariei l-ar fi folosit odată pentru a-i speria pe solii Porții,

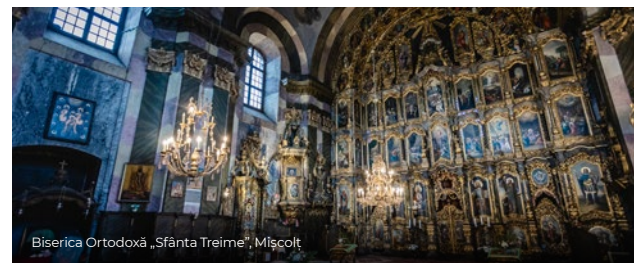

care tocmai negociaseră un armistițiu la curte și cunoscând cruzimea faptelor precedente ale lui „Vlad Țepeș” disponibilitatea solilor să ajungă la un acord a fost mai mare. Oricum s-ar fi întâmplat, din cetatea Visegrád, care se înalță deasupra curburilor pitorești ai Dunării, priveliștea asupra râului șerpuiind între dealuri este magnifică. În curtea cetății se organizează regulat turnire medievale, la care chiar s-ar putea că și nobilul prizonier a asistat în compania regelui Matei. De altfel, cetatea Visegrád seamănă mai mult cu cetatea din Poenari a principelui Vlad Țepeș situat în munții de lângă Curtea de Argeș, decât cu Castelul Bran unde s-ar putea să fi petrecut doar câteva zile în trecere și care este asociat cu numele său din considerente turistice. Alături de ruinele cetății de la Visegrád de lângă Dunăre, compusă din fortăreață și Turnul lui Solomon, în apropiere pot fi vizitate ruinele fostului palat luxos al lui Matei Corvin.

REGIUNEA DE NORD-EST A UNGARIEI

Miskolc

În regiunile de nord și nord-est ale Ungariei se ascund, de asemenea, câteva monumente importante cu relevanță românească. **Miskolc**, centrul comercial, mai târziu, centrul industriei grele din regiune, de exemplu, este locul de naștere al lui Andrei Șaguna, primul mitropolit ortodox al Transilvaniei. Născut în 1808 într-o familie de origine aromână, Șaguna și-a făcut studiile la Pesta și apoi la Vârșeț. Rolul său în istoria Ungariei este controversat: în revoluția din Transilvania din 1848-1849, prudent la început, Șaguna a trecut de partea Habsburgilor împotriva guvernului revoluționar ungar, fapt pentru care a fost decorat ulterior, apoi i s-a acordat și titlul de baron. Unul dintre cele mai importante realizări ale sale este separarea ortodocșilor români din Ardeal de Biserica Ortodoxă Sărbă datorită loialității și muncii sale asidue, permițând astfel crearea Mitropoliei Ortodoxe Române a Transilvaniei în 1864, cu sediul la Sibiu.

Șaguna a fost botezat în biserica Sfânta Treime din centrul orașului Miskolc, biserică care funcționează și în prezent. Muzeul Bisericii Ortodoxe Maghiare, deschis în 1988 în fosta clădire a școlii, poate fi accesat din curtea bisericii și deține cea mai bogată colecție de relicve religioase ortodoxe din țară. La expoziția permanentă denumită „Moștenirea culturală a bisericii ortodoxe maghiare” sunt expuse relicve din biserici ortodoxe din diferite orașe din Ungaria. Biserica Sfânta Treime a fost construită la sfârșitul secolului al XVIII-lea începutul seco-

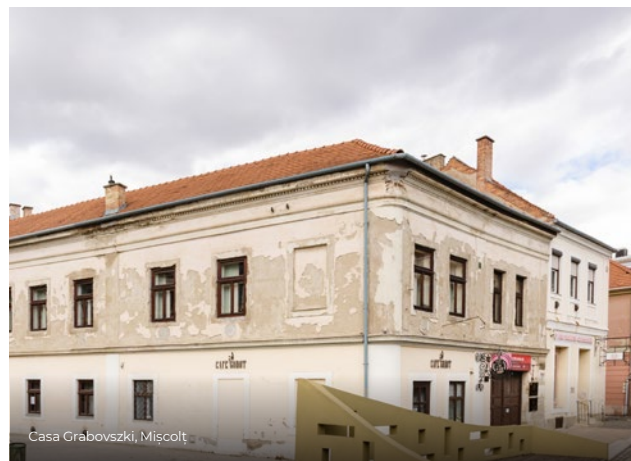
Biserica Ortodoxă „Sfânta Treime”,
Miskolc

Biserica Ortodoxă „Sfânta Treime”,
Miskolc

Biserica Ortodoxă „Sfânta Treime”, Miskolc

Casa Grabovszki, Miskolc

lului al XIX-lea de către negustorii greci și aromâni, care s-au stabilit în Miskolc după războaiele otomane. Inițial planul era de a construi o biserică mare, cu cupolă, rezultatul fiind însă clădirea în stil neoclasic de astăzi, care se încadrează mai bine în arhitectura orașului condus de protestanți în acea vreme. Biserica are o înălțime de 17 metri și are cel mai mare iconostas din Europa Centrală, cu peste 80 de icoane din secolul al XVII-lea și al XVIII-lea.

Casa Grabovszki se află, de asemenea, în centrul orașului Miskolc. Complexul de clădiri de pe strada Rákóczi nr. 14 în secolul al XVIII-lea și XIX-lea a aparținut familiei Grabovszki, originar din Macedonia, cunoscut în Miskolc ca „grecii”. Familia Grabovszki, s-a integrat în burghesia orașului, s-a ocupat în primul rând de comerțul cu vinuri, și avea rude în Ungaria în Eger, Zombor și Pesta, iar după ce unul dintre membrii familiei a fost înobilat în anii 1820, își scriu numele cu y. Într-un parc pitoresc din Miskolc, se află monumentul soldaților români, care au căzut în luptele pentru orașul la sfârșitul anului 1944, monumentul fiind ridicat în 1959.

Cetatea din Sárospatak

În nord-estul Ungariei, pe malul râului Bodrog, se află cetatea **Sárospatak** în stil renașcentist târziu, legătura culturală românească fiind asigurată de cuplul Rákóczi-Lorántffy. Castelul a intrat în posesia lui György Rákóczi I la începutul secolului al XVII-lea, când s-a căsătorit cu Zsuzsanna Lorántffy, care a primit castelul ca zestre. Născut la Szerencs, în apropiere, nobilul maghiar a fost ales principe al Ardealului în 1630, perioada domniei sale fiind considerată una dintre perioadele de glorie ale statului aflat sub vasalitate otomană, dar liber să-și gestioneze afacerile interne. De numele lui Rákóczi se leagă o serie de măsuri. Fiind protestant a fost un puternic susținător al utilizării limbii materne în educație și în biserică. El a inițiat tipărirea primei traduceri complete în limba română a Noului Testament la tipografia curții din Alba Iulia în 1648 - cunoscută mai târziu sub numele de Biblia lui Rákóczi - iar soția sa, Zsuzsanna Lorántffy, a fondat prima școală de limbă română în Făgăraș.

La est de Sárospatak se află unul dintre cele mai romantice lanțuri muntoase din Ungaria, munții Zemplén, în care se ascund numeroase cetăți (Füzér, Regéc, Boldogkő) și palate (Füzérradvány), iar la sud, la confluența râurilor Bodrog și Tisza, se află Tokaj, centrul regiunii viticole a țării, renumită și în străinătate.

Castelul Rákóczi, Sárospatak

Castelul Rákóczi, Sárospatak

Castelul Rákóczi, Sárospatak

Castelul Rákóczi, Sárospatak

Monumente greco-catolice

Comunitatea greco-catolică din Hajdúdorog, situat în nord-estul Ungariei, a apărut ca urmare a unor procese istorice și demografice speciale. În Dorog, care în timpul războaielor otomane s-a bucurat de privilegii, alături de populația autohtonă maghiară - straniu dar de religie ortodoxă - s-au stabilit în număr mare români și ruteni din nord-estul și estul Ungariei și din Ardeal. Cu timpul aceștia au fost asimilați de populația maghiară majoritară, iar la începutul secolului al XIX-lea, parohia românească autonomă a încetat să mai existe. În paralel cu maghiarizarea, s-a schimbat și organizarea ecleziastică: în urma unirii clerului ortodox ruten din nord-estul Ungariei (care s-a alăturat Romei) la mijlocul secolului al XVII-lea și enoriașii ortodocși s-au convertit la greco-catolicism. Hajdúdorog a devenit centrul Bisericii Greco-Catolice din regiune, iar în 1912, la cererea enoriașilor de limbă maghiară, a fost înființată dieceza de Hajdúdorog, însă cu sediul la Debrecen, mutat mai târziu la Nyíregyháza. Înființarea sa a fost însoțită de proteste românești, motivate în primul rând de frica de maghiarizare. Construită în secolul al XVIII-lea și reconstruită într-o catedrală cu trei nave în secolul următor, catedrala din Hajdúdorog, de peste 200 de ani, este și în prezent principalul loc de cult al Bisericii Greco-Catolice din Ungaria, având un iconostas format din 54 de icoane și scaun episcopal cu baldachin.

Biserica Sfântul Mihail din Máriapócs, localitate situată la 60 km est de Hajdúdorog, este un important loc de pelerinaj al sfintei Fecioare Maria, renumit pentru icoana din secolul al XVII-lea, Maica Domnului Înlăcrimată (în prezent originalul fiind păstrat la Viena). În locul bisericii de lemn inițiale, în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea s-a construit biserica de astăzi cu două turnuri și mănăstirea în stil baroc. Iconostasul original datează de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, însă icoanele au fost înlocuite cu altele noi în 1896. În 1729, în acest lăcaș a fost hirotonit preotul Inocențiu Micu-Klein, viitor episcop greco-catolic al Episcopiei române unite de Făgăraș, respectiv episcopul Petru Pavel Aron (1752). În istoria românilor a jucat un rol important în special Micu-Klein: în timpul luptelor de emancipare a Bisericii Greco-Catolice Române din anii 1730 și 1740, a susținut originea romană a românilor (continuitatea româno-romană) și a cerut recunoașterea românilor din Transilvania ca a patra națiune, punând astfel bazele politice ale mișcării naționale românești.

Episcopia Greco-Catolică de Hajdúdorog

Episcopia Greco-Catolică de Hajdúdorog

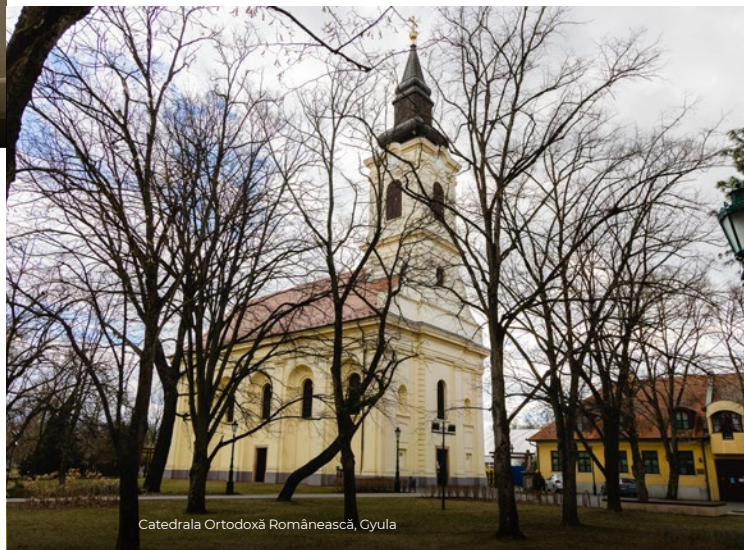

Catedrala Ortodoxă Românească, Gyula

Insule românești în Câmpia Ungară

După războaiele otomane, în secolul al XVIII-lea, în Ungaria istorică a avut loc o adevărată migrație de a populației. În regiunea centrală a Marii Câmpii, în locul populației maghiare care a fost aproape complet distrusă sau fugise, s-a stabilit o nouă populație provenită din diferite locuri. Sârbii au sosit în Regatul Ungariei dinspre sud, germanii au fost relocați din zonele germanofone de către Curtea de la Viena, slovacii au venit din nordul țării din zonele muntoase mai puțin devastate, în timp ce din munții din est și din Transilvania, alături de maghiari, s-au stabilit și români în regiune. În urma migrațiilor și a relocărilor organizate, în zona de frontieră dintre Ungaria, Serbia și România de astăzi, s-a format o regiune foarte diversă din punct de vedere etnic, urmele căreia s-au păstrat până

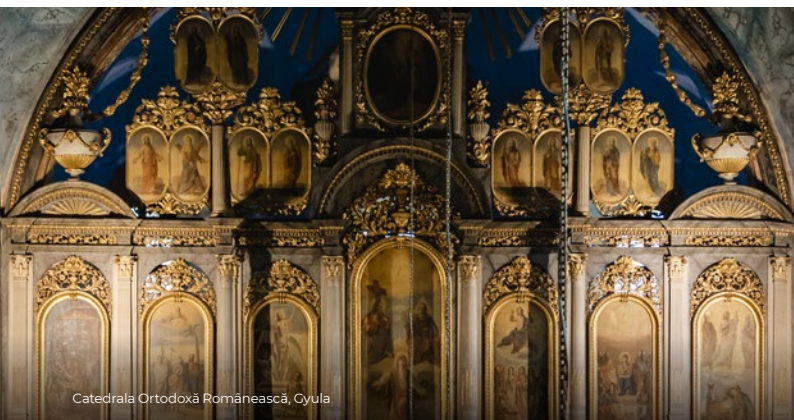
în prezent de către așezările din regiune. Bineînțeles granițele etnice nu au fost nicăieri clare, fiind mai multe așezări unde românii au conviețuit cu maghiarii și cu alte grupuri etnice. Așa a fost posibil ca anumite mici comunități românești să rămână la vest de noua graniță dintre România și Ungaria desemnată după desființarea Monarhiei austro-ungare. Deși în revendicările teritoriale românești linia de demarcație se afla puțin mai la vest de granița actuală, iar delegații românilor din Gyula, Chitighaz și Micherechi au participat la adunarea națională de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918, care a declarat unirea românilor din Ungaria cu România, marile puteri au decis până la urmă să lase această diasporă românească în Ungaria. Bisericele românești din această regiune, care au suferit de pe urma devastărilor din trecut, constituie monumente valoroase și centre culturale și religioase importante pentru populația locală de etnie română.

Catedrala Ortodoxă Românească, Gyula

Gyula (Jula sau Giula în limba română) în prezent renumit mai ales pentru plaja și băile sale termale, cetate și cârnați, a devenit centrul local al românilor din Ungaria din zonă, după semnarea tratatului de la Trianon. După dominația otomană, la sfârșitul secolului al XVII-lea, românii care s-au stabilit în Gyula și-au înființat propriul cartier în apropierea cetății, denumit „Orașul românesc” (Orașul Mare Românesc), sau după hramul bisericii ortodoxe, Sfântul Ierarh Nicolae, „Miklósváros”. Deși, potrivit ultimului recensământ (2011), doar 3,1% din populația orașului este de etnie română, orașul are două biserici ortodoxe, un muzeu ortodox și o școală primară și gimnazială cu limbă de predare română și cămin pentru elevi.

Catedrala ortodoxă Sfântu Nicolae din Gyula a devenit sediu episcopal la sfârșitul secolului al XX-lea, și se află în vecinătatea cetății și a palatului Almásy, în parcul care în prezent poartă numele lui Sfântu Nicolae (anterior fiind numit după Petru Groza, politician român de stânga). În locul bisericii originale din lemn, la începutul secolului al XIX-lea s-a construit o biserică în stil baroc, care în interior poartă deja semne de influență neoclasică. Iconostasul mare este opera pictorului sârb de icoane din Banat, Arsenije Teodorović.

Catedrala Ortodoxă Românească, Gyula

Muzeul Catedralei Ortodoxe, Gyula

Într-o mică piață din „Orașul Mare Românesc” cu aspect suburban, o statuie comemorează viața aventuroasă a lui György Pomutz (Pomucz) (George Pomuț), un ofițer de armată de origine română. Născut la Gyula în 1818, Pomutz a luptat ca ofițer de armată în războiul de independență din 1848-1849, apoi a emigrat în Statele Unite ale Americii, unde s-a remarcat în războiul civil și a avansat până la gradul de general. Mai târziu, a lucrat în serviciul diplomatic american în Rusia - pe vremea când SUA au cumpărat Alaska - și a murit în cele din urmă la Sankt Petersburg în 1882. Monumentul său din piața care-i poartă numele în Gyula a fost inaugurat în 2007, în prezența ambasadorului României de la Budapesta. (Și o stradă din oraș poartă numele lui Pomutz - strada General Pomucz de lângă cetate.) La câteva colțuri de statuie, într-o clădire cu două etaje, având un exterior cu totul obișnuit, se află Muzeul Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria. Expoziția în care sunt expuse cele mai prețioase și valoroase obiecte de artă ecleziastice colectate din bisericile ortodoxe din Ungaria, inclusiv icoane, țesături bisericești, cărți și documente vechi, s-a deschis în 2014 pe strada Kuruc nr. 11. Cealaltă biserică ortodoxă din Gyula este Biserica Sfânta Parascheva construită în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, fiind situată în partea de vest a orașului, cunoscută sub numele de „Orașul Mic Românesc” (sau Krisztinaváros).

În oraș a existat și mai devreme învățământ în limba română, însă din 1949 la Gyula funcționează singurul liceu românesc din Ungaria, Liceul, Școala Generală și Căminul de Elevi Românesc Nicolae Bălcescu, în administrarea Administrației Naționale a Românilor din Ungaria. Din 1960 învățământul bilingv s-a desfășurat în clădirea fostei primării, mutându-se în actualul complex de clădiri moderne la începutul anilor 1980. În fața școlii se află statuia lui Nicolae Bălcescu, scriitor, istoric și revoluționar român din Țara Românească, care a participat la revoluția din 1848.

Liceul Românesc „Nicolae Bălcescu”, Gyula

După războaiele otomane, la sfârșitul secolului al XVII-lea actualul oraș **Bichșciaba** (Békéscsaba) a fost complet distrus, fiind reînviat în secolul al XVIII-lea în special de grupuri de etnie slovacă de confesiune luterană, care s-au stabilit în regiune. Inițial, comunitatea ortodoxă a fost constituită în primul rând din familii de negustori greci, dar mai târziu, începând din primele decenii ale secolului al XIX-lea, s-au stabilit aici din ce în ce mai mulți români din satele din jur, precum și din Transilvania și din județul Arad. Biserica Sfântul Nicolae construită în stil baroc cu o singură navă, ridicată din donații publice și sfințită în 1838, este situată pe actuala stradă Bartók Béla. Icoanele de pe iconostasul de o înălțime de 6 metri, realizate de pictorul de icoane de origine sârbă sau aromână, Stefan Tenecki, datează de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, însă acestea au fost repictate la începutul secolului trecut, pe baza originalelor. Deși biserica a fost închisă începând cu anii 1950, la sfârșitul secolului trecut viața religioasă a reînviat și aici.

Biserica Ortodoxă, Békéscsaba

Biserica Ortodoxă, Bățania

Românii s-au stabilit în **Bățania** (Battonya) în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. Biserica ortodoxă cu un singur turn, construită în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, poartă numele sfântului hram, Sfântul Gheorghe. Iconostasul compus din 37 de icoane, a fost realizat la începutul secolului trecut, fiind opera unui sculptor din Oravița și a pictorului Bartolomeu Delliomini din Caransebeș. Micul oraș de lângă granița cu România, este o destinație turistică populară datorită băilor sale termale.

Localitatea **Micherechi** (Méhkerék) are peste 2.000 de locuitori, din care 78,2% s-au declarat de etnie română la recensământul din 2011. Românii s-au stabilit în sat în secolul al XVIII-lea, la sfârșitul secolului devenind deja majoritari în rândul populației. În locul bisericii din paientă (din nuiele și lut) construită în această perioadă, s-a ridicat un nou loc de cult din cărămidă la mijlocul anilor 1800, care a căpătat forma actuală în stil baroc, la finalul secolului. Datorită lucrărilor de renovare de la sfârșitul secolului trecut și frescelor interioare este una dintre cele mai spectaculoase biserici ale românilor din Ungaria. În această comună din județul Békés, un mic parc și o placă memorială a fost inaugurată în 2014, în memoria celui mai cunoscut poet român, Mihai Eminescu, pe strada care îi poartă și numele.

Biserica Ortodoxă Română, Micherechi

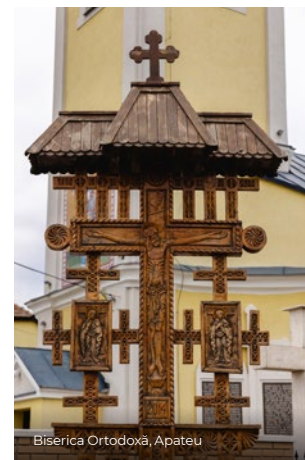
Biserica Ortodoxă Română, Micherechi

Chitighaz (Kétegyháza), alături de celelalte așezări din regiune a dispărut la sfârșitul secolului al XVII-lea, localitatea fiind populată de către moșierul local cu români din regiunea Banatului în primele decenii ale secolului al XVIII-lea. Biserica ortodoxă datează din această perioadă dobândind forma sa actuală la mijlocul secolului al XIX-lea. În 2011, aproape 30% din populația localității Chitighaz s-a declarat (și) de naționalitate română, în comună funcționând grădinițe și o școală primară cu limba de predare română. Tot aici se află singurul muzeu de casă tradițională țărănească românească din Ungaria. De la jumătatea secolului al XIX-lea și până în anii 1920 casa a aparținut familiei Avram, iar mobilierul și obiectele din casă, unele de origine locală, altele adunate din alte părți, prezintă stilul de viață al clasei mijlocii țărănești românești de la începutul secolului al XX-lea. **Darvas**, situat în județul vecin Hajdú-Bihar, a fost distrus în timpul războaielor otomane, românii stabilindu-se aici în secolul al XVIII-lea, după cum atestă și numele unui capăt al satului. Biserica ortodoxă, numită după Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril, a fost construită la începutul secolelor al XVI-XVII-lea și al XIX-lea în stil baroc. **Peterd** (Mezőpeterd) depopulat în secolul al XVII-lea, a fost repopulat de români și maghiari în secolul următor - biserica ortodoxă locală datând din această perioadă - fiind un oraș majoritar românesc în secolul al XIX-lea.

Românii s-au stabilit în **Apateu** (Körösszegapáti), localitate în apropiere de granița cu România, la mijlocul secolului al XVIII-lea. Se spune că au venit de pe moșiile din Beiuș ale familiei Csáky - și chiar și potrivit datelor de recensământ din 2011, peste 14% din populația comunei sunt români. Biserica ortodoxă română în stil baroc din Apateu, numită după Sfântul Nicolae, frumos restaurată în interior și în exterior, a fost construită la începutul secolului al XIX-lea pe locul unei biserici de lemn mai vechi. De o parte și de alta a porții curții bisericii, vizitatorii sunt întâmpinați de câte o operă de artă legată de România: în stânga, o miniatură a „Coloanei Infinitului” a sculptorului român de renume mondial Constantin Brâncuși, iar în dreapta, o troiță de stejar tipic românească. În curtea bisericii, lângă monumentul lui Mihai Eminescu, inaugurat în anul 2000, se află un bust al lui Andrei Șaguna, inaugurat în 2013. Planul inițial a fost ca acesta din urmă, opera lui Traian Tâmbulescu, să fie ridicat în fața Catedralei Ortodoxe din Gyula în 2008, însă datorită protestelor legate de personalitatea controversată a lui Șaguna, în cele din urmă statuia a fost amplasată în Apateu.

Biserica Ortodoxă, Darvas

Biserica Ortodoxă, Apateu

Bustul Sfantului Ierarh Andrei Șaguna, Mitropolitul Transilvaniei, Apateu

Bustul poetului Mihai Eminescu, Apateu

Biserica Ortodoxă Apatcu

Săcal (Körösszakál) a fost repopulat după războaiele otomane și timp îndelungat românii au constituit populația majoritară. Astăzi, aproximativ douăzeci la sută dintre locuitori sunt români. Școala ortodoxă a fost înființată la mijlocul secolului al XVIII-lea, iar biserica ortodoxă care poartă numele Sfinților Arhangheli Mihail și Gavril a fost construită la sfârșitul acestui secol. Iconostasul de pe peretele de piatră al

Monumentul eroilor români din cel de-al doilea război mondial de la Debrecen (fotografie de arhivă)

Monumentul eroilor români din cel de-al doilea război mondial de la Hajdúböszörmény

bisericii în stil baroc târziu, a fost realizat în aceeași perioadă.

Monumentul de marmură ridicat în memoria bătăliei de tancuri de la Hortobágy (sau Câmpia Ungară, respectiv Debrecin) inaugurat la 19 octombrie 1958, se află și astăzi în Piața Bocskai din **Debrecen**. Statuia cadou din partea statului român, reprezintă o femeie care ține un porumbel în mâna stângă, lângă ea aflându-se un coif, ceea ce amintește de luptele în care și-au jertfit viața și mulți soldați români. După ce România la 23 august 1944 a trecut de partea aliaților, trupele românești din Divizia Tudor Vladimirescu au participat alături de trupele sovietice la operațiunea de încercuire a unităților ungare și germane care apărau Transilvania, în octombrie 1944. Luptele au continuat până la sfârșitul lunii și s-au încheiat cu retragerea trupelor ungare și germane. O fază a aceleiași operațiuni, anume ocuparea orașului Hajdúböszörmény, este comemorată de monumentul eroilor români, ridicat inițial în Piața Ady din Hajdúböszörmény, mutat în cimitirul român după 2010. Pe obeliscul de patru metri se află două basoreliefuri: un cap de soldat cu

Biserica Catolică din Tabán

casă și stema Republicii Populare Române

Burghezia aromână din Pesta

După ce Habsburgii și alianța europeană anti-otomană, trupele Ligii Sfânte, i-au alungat pe turci din Buda și Pesta în 1686 – respectiv din cea mai mare parte a teritoriului Ungariei istorice, până la sfârșitul secolului - centrul de odinioară al regatului a fost lăsat în ruine. În timpul asediului îndelungat, populația a sărăcit sau a fugit, multe dintre clădiri au fost distruse sau grav avariate, astfel orașul a trebuit să fie practic reconstruit. Acest lucru a durat mult timp, dar până la mijlocul secolului al XIX-lea, orașele încă pe atunci autonome, Pesta, Buda și Óbuda, au ajuns din nou printre cele mai importante orașe ale țării. Artizani, meșteșugari, comercianți, negustori și funcționari veniți din diferite regiuni ale Europei, inclusiv mulți români, au jucat un rol important în acest proces. Printre negustorii din Balcani, care s-au stabilit în mai multe orașe din regiune - astfel în Pesta și Buda, precum și în Mișkolț și Eger - sunt mulți aromâni, (*cunoscuți și sub numele de macedoromâni, vlahi sau țințari*), care au contribuit la integrarea Ungariei în comerțul din regiune. Mulți dintre ei proveneau din Moscopole (Voskopojë), un centru balcanic al aromânilor, localitate situată astăzi în Albania. Deși pare incredibil, acest sat montan, astăzi aproape uitat, a constituit un element important într-o rețea internațională care s-a extins în marea parte a Europei în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, legendă fer-

Biserica Catolică din Tabán

mele țărănești din Imperiul Otoman și satele din Balcani, de porturile de pe Dunăre și de palatele din Pesta și Viena.

Aromânii din Balcani au fost, și adesea sunt încă, considerați greci, originea lor fiind însă mult mai complexă. Populația regiunii din care proveneau - Macedonia, aflată în acea vreme sub Imperiul Otoman - era mixtă, alături de greci, numărul aromânilor, slavilor și albanezilor fiind semnificativ. Fiind conectați prin Biserica Ortodoxă, limba și cultura greacă, adesea au fost tratați ca atare și în străinătate. În realitate, erau niște comunități agile, adesea multilingve, cărora le era firesc să treacă de la o cultură locală la alta și de la o limbă la alta, și care se simțeau în largul lor în întreaga Europă de sud-est. Unele familii cu succes au acumulat averi fabuloase, din care adesea au făcut donații comunității sau unor cauze caritabile. Deși mulți dintre ei, și-au păstrat credința ortodoxă și limba maternă de-a lungul anilor chiar și într-o țară predominant catolică și protestantă precum Ungaria, deseori s-au identificat cu noua lor patrie și au contribuit semnificativ la modernizarea sa. Au fost unii care au decis să militeze pentru drepturile naționalității românești - ca de exemplu Alexandru Mocioni, alții s-au implicat în construirea națiunii maghiare și române moderne - precum Emanuil Gojdu - iar alții au susținut atât aspirațiile naționale maghiare, cât și pe cele grecești - cum ar fi Gheorghe și Simeon Sina.

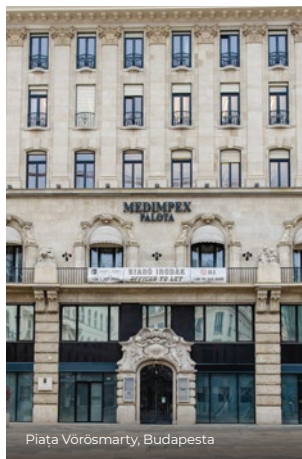
Alexandru Mocioni (Mocsonyi Sándor) provenit dintr-o familie de negustori aromâni din Macedonia, s-a născut deja la Pesta și spre deosebire de predecesorii săi cu spirit de întreprinzător, el a făcut carieră politică în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. A luat parte în dezbaterile legii naționalităților din Ungaria, iar mai târziu s-a implicat activ în mișcarea pentru drepturile românilor, a devenit deputat parlamentar, iar în 1869 a fost ales președinte al Partidului Național Român din Banat și Ungaria. A sprijinit activitățile culturale ale românilor din Ungaria (literatură, teatru), ale studenților români din Pesta și a Societății Petru Maior.

Emanuil Gojdu (Gozsdu Manó), al cărui tată a fost originar de asemenea din Moscopole, s-a născut la Oradea în 1802. După terminarea studiilor de drept, a lucrat ca notar și apoi ca avocat, fiind în scurt timp unul dintre cei mai căutați avocați din Pesta, devenind om înstărit. În 1848, în numele unor comunități românești din Ungaria, a

susținut guvernul ungar, apoi în perioada care a precedat Compromisul, s-a implicat din nou în viața politică: a fost numit prefect, apoi a devenit deputat parlamentar și, în cele din urmă, judecător al Curții Supreme. În paralel cu activitățile sale publice, și-a investit capitalul în titluri de stat, acțiuni și terenuri, inclusiv imobilul de pe strada Király, a sprijinit Biserica Ortodoxă (greco-română) din Pesta, societățile literare românești și tipografia universității din Buda. Generozitatea și angajamentul său față de cultura românească au continuat să trăiască într-o fundație privată care îi poartă

Academia de Științe Maghiară, sediul din Piața Széchenyi István, Budapesta

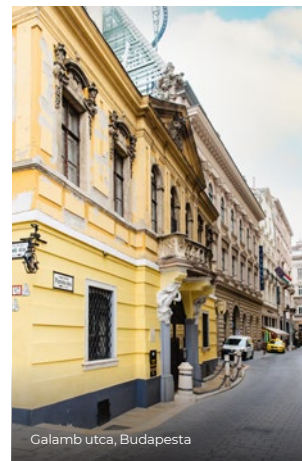

Piața Vörösmarty, Budapesta

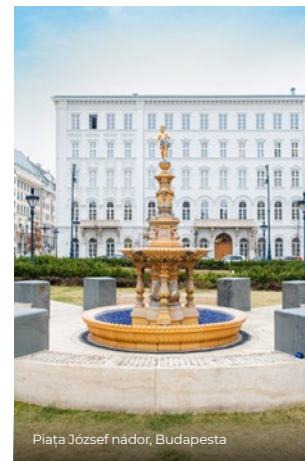
numele, care după moartea lui Gojdu, are menirea să finanțeze burse pentru tinerii ortodocși români.

Printre numeroșii negustori aromâni stabiliți în Pesta se evidențiază familia Sina. Datorită talentului său în afaceri, averii și inovațiilor sale, persoana lui Simeon Sina, care a imigrat din Balcani în Imperiul Habsburgic la sfârșitul secolului al XVIII-lea, a devenit legendară încă în timpul vieții sale. A extins comerțul dintre Imperiul Otoman și Europa Centrală cu noi sectoare, cum ar fi tranzacțiile de credit și bursă, având contacte de la Marea Mediterană și până la piețele de peste ocean, modernizându-și în permanență afacerile proprii. Până în secolul al XIX-lea, familia Sina s-a integrat în înaltele cercuri ale burgheziei vieneze - Simeon de Sina fiind înobilat baron de către monarh - în timp ce fiul său, Gheorghe, a fost implicat într-o serie de afaceri cu „cel mai mare maghiar”, István Széchenyi, inclusiv în dezvoltarea navigației cu aburi pe Dunăre, în reglementarea râului Tisa și construcția, primul pod modern peste Dunăre din regiune. Diviziunea muncii între Széchenyi și Gheorghe Sina a fost una specială: contele căuta sprijin politic pentru proiectele de modernizare, în

timp ce bancherul se străduia să asigure sprijinul financiar. Totodată a fost implicat și în fondarea și finanțarea unor instituții din Grecia - universități, școli, observator. Simeon Sina, născut din căsătoria lui Gheorghe Sina și Katharina Derra, de asemenea originară din Balcani, a continuat activitățile filantropice ale tatălui său, donând fonduri substanțiale pentru Teatrul Național și Muzeul Național, pentru numeroase asociații și reviste, precum și pentru construirea sediului Academiei de Științe Maghiare (și al Academiei din Grecia). Meritele lui Simeon Sina sunt amintite pe o placă comemorativă amplasată pe peretele clădirii sediului Academiei de Știință aflată lângă Dunăre, iar blazonul lui Gheorghe de Sina se află pe unul din piloanele Podului cu Lanțuri de pe malul dinspre Buda al Dunării. Multe familii de aromâni din Pesta și Buda și-au investit capitalul în imobiliare. La un moment dat, familia Mocioni avea în proprietate 17 case în oraș, familia Lyka 15 case, iar familiile Gojdu, Sina, Ioanovici și Derra, de asemenea, erau proprietarele mai multor clădiri. Deoarece multe dintre aceste clădiri se aflau - sau se află și în prezent - în centrul vechi al orașului Pesta, ele pot fi admirate în cadrul unei plimbări plăcute, pe un traseu care pornește din Piața

Galamb utca, Budapesta

Piața József nádor, Budapesta

Piața József nádor, Budapesta

Vörösmarty, continuă pe o stradă comercială Váci, și ține până în Piața Petőfi Sándor. Burghezii aromâni dețineau una dintre cele mai frecventate zone ale orașului, o parte din actuala Piață Vörösmarty - casa de la numărul 2 era proprietatea familiei Mocioni, la numărul 3 se afla casa lui Gheorghe Sina, la numărul 4, casa familiei Lepora, la numărul 5 casa lui Grabovsky, la numărul 6, casa familiei Lyka. Pe strada Váci, casa de la numărul 9 a aparținut familiei Nákó, casa de la numărul 16 familiei Mocioni, cea de la numărul 17 era proprietatea familiei Manno, casa de la numărul 21 era a familiei Arghir, iar pe locul actualului Palat Gresham (actuala Piață Széchenyi István), se afla un palat al familiei Nákó. Pe o străduță de lângă blocul Liceului Piarist (strada Piarista) se află Casa Grabovszky, una dintre ultimele clădiri rămase din vechiul centru al orașului. Cunoscută inițial sub numele de Palatul Péterffy, această clădire în stil baroc de la mijlocul secolului al XVIII-lea a aparținut familiei Grabovszky în cea mai mare parte a secolului al XIX-lea, iar la începutul secolului în incinta clădirii a funcționat salonul literar românesc care a fost frecventat de personalități precum Petru Maior, Samuil Micu-Klein, Gheorghe Șincai, Dinicu Golescu, Eftimie Murgu și Emanuil Gojdu, precum și de mulți dintre studenții români de la Universitatea din

Biserica Ortodoxă de la Piața Petőfi, Budapesta

Pesta. În timpul studiilor sale la Pesta, aici a locuit și nepotul proprietarului casei, Atanasiu Șaguna, care mai târziu și-a schimbat numele în Andrei.

Trecând pe lângă ruinele excavate ale unui fost turn de veghe al limesului roman din Piața 15 Martie, se ajunge în Piața Petőfi din apropiere, unde se înalță cea mai mare biserică a ortodocșilor - greci și aromâni - din Pesta. Construcția Catedralei Adormirii Măicii Domnului a fost finanțată de negustorul aromân Dimitrie Arghir, biserica fiind sfințită în 1801. Sculpturile ornamentate au fost realizate de un renumit maestru din insula Naxos, Nicolae Ioannovici, iar 80 dintre icoane au fost pictate pentru biserică de către un maestru vienez. Deși comunitatea grecească și cea aromână a început împreună construcția bisericii, după un timp, slujbele s-au ținut separat, iar relația dintre cele două comunități s-a încheiat în cele din urmă cu un litigiu. Clădirile din spatele bisericii, în care în secolul al XIX-lea a funcționat și o școală românească, au fost denumite Curtea grecească.

La mijlocul secolului al XIX-lea, terenul situat între strada Király nr.13 și strada Dob

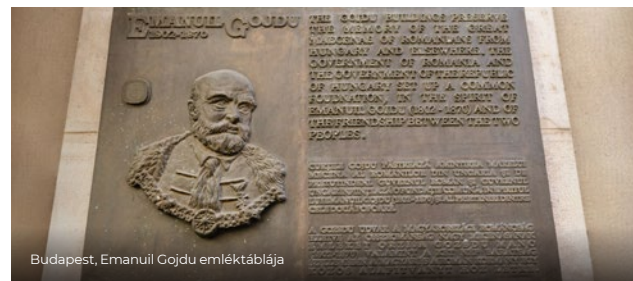

Calamb utca, Budapesta

Curtea Gojdu, Budapesta

nr.16 a intrat în posesia lui Emanuil Gojdu, care a construit mai multe case aici. La treizeci de ani după moartea lui Gojdu, fundația înființată de el, a construit complexul de case de locuit, numit în prezent Curtea Gojdu (Gozsdu-udvar), format dintr-un pasaj și șase curți. Fundația a devenit însă subiectul unor dispute dintre statul român și statul ungar, care au durat decenii după Tratatul de la Trianon și care au fost finalizate prin naționalizare după cel de-al Doilea Război Mondial (pentru a fi reluate după schimbarea regimului din 1989). În prezent, complexul - în care este amplasată o placă memorială a lui Emanuil Gojdu - este unul dintre cele mai populare centre de divertisment din centrul orașului Pesta, pe când aspectul său românesc este păstrat doar de parohia Bisericii Ortodoxe Române din Budapesta, care se află în clădirea din strada Holló nr.8. Casa din apropiere, situată pe strada Király nr.57, a fost locuința lui Cheorghi Ioanovici, politician român din Un-

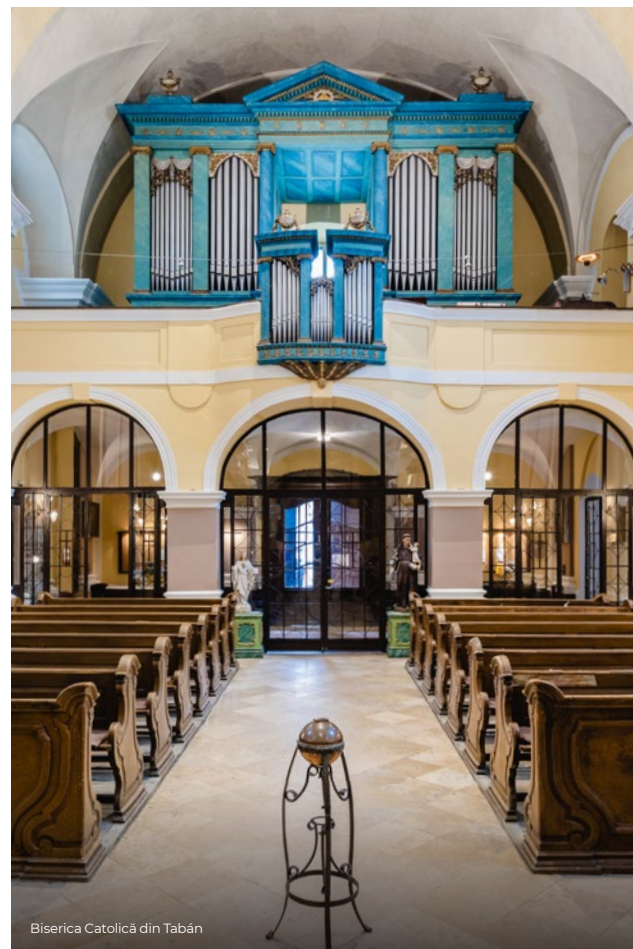
Budapest, Emanuil Gojdu emléktáblája

garia, unde acesta a locuit împreună cu soția sa de origine aromână, Sofia Mano.

Buda – un centru cultural român

Deși Transilvania (respectiv centrele culturale românești de acolo: Blaj, Sibiu, Brașov, Arad) este în general considerată leagănul naționalismului românesc modern, această afirmație necesită clarificare. În ultimele decenii ale secolului al XVIII-lea și în primele decenii ale secolului al XIX-lea, Buda a devenit unul dintre centrele tipografice românești. Operele ecleziastice, științifice, școlare și literare ale naționalităților din Ungaria, inclusiv cărțile în limba română, au fost tipărite în Tipografia Universității din Buda. Între 1780 și 1830, aici au fost publicate aproximativ 200 de lucrări în limba română, la un moment dat, mai multe decât la București. Aici au activat ca cenzori și redactori preoții români greco-catolici care au contribuit în mare măsură la formarea conștiinței naționale românești. Samuil Micu-Klein și-a petrecut ultimii ani de viață la Buda, dar aici a lucrat și Petru Maior și Gheorghe Șincai (primii doi fiind înmormântați la Tabán, la sud de Castelul din Buda, însă mormintele lor au dispărut odată cu demolarea cartierului). Operele lor istorice și lingvistice au pus accentul pe originea romană (pură) a românilor, pe continuitatea transilvană și pe caracterul latin al limbii române, cu ceea ce au dorit să legitimeze lupta pentru emanciparea socio-politică a românilor. Activitatea din Buda a preoților cărturari, cunoscuți mai târziu în istoria culturii românești sub numele de Școala Ardeleană, este comemorată pe o placă amplasată pe peretele fostei tipografii în Cartierul Castelului (Várnegyed), care mai târziu a servit și ca sediu al Ministerului de Finanțe al Ungariei.

Una dintre cele mai prestigioase universități din România, Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj, poartă numele lui Victor Babeș, medic și microbiolog român, care a trăit mulți ani în capitala Ungariei. Fiul lui Vincențiu Babeș, care a luptat pentru egalitatea politică a românilor din Ungaria, și-a început studiile universitare aici, iar la sfârșitul anilor 1870 a fost profesor universitar și șef de secție de spital în Budapesta. Victor Babeș a locuit pe strada Mária nr. 10 din Józsefváros (sectorul 8), nunta acestuia având loc în Biserica Ortodoxă din Piața Petőfi. De la sfârșitul anilor 1880 a lucrat deja la București, iar după Primul Război Mondial s-a

Biserica Catolică din Tabán

Tipografia Universității din Buda, Budapesta (fostul Minister al Finanțelor, fotografie de arhivă)

Reședința lui Victor Babeș, strada Maria, nr.10, Budapesta

Cercul Luceafărul și Petru Maior, strada Veres Pálné, nr.11, Budapesta

Redacția revistei Familia, strada Nyáry Pál, nr.4, Budapesta

implicat în organizarea învățământului superior românesc din Cluj.

În multe privințe, Pesta a fost un important centru al culturii și învățământului românesc din secolul al XIX-lea. Aici s-a înființat unul dintre primele catedre de limba și literatura română, în 1862, iar studenții împreună cu alți tineri români care studiau în Pesta, au înființat Societatea Petru Maior, sub conducerea jurnalistului Iosif Vulcan. Sediul societății a fost în strada Veres Pálné nr. 11 (statutul societății fiind redactat de Ioan Slavici), aici a apărut influenta revistă literară Luceafărul, editată de Octavian Goga și Octavian C. Tăslăuanu, care de asemenea locuia aici la începutul secolului. Însuși Nicolae Iorga și Ioan Luca Caragiale au vizitat societatea, care după Primul Război Mondial s-a mutat la Cluj. Același Iosif Vulcan a redactat între 1865 și 1880, revista literară Familia din Budapesta, cu redacția pe strada Nyáry Pál nr. 4, în care, în 1866 a apărut prima poezie a lui Mihai Eminescu, devenit mai târziu cel mai mare poet român clasic. Pe strada Vörösmarty nr. 60/a în Terézváros (sectorul 6), a funcționat o editură și tipografie românească numită Poporul Român.

În Buda, în zona cunoscută sub numele de Krisztinaváros (sectorul 1), pe casa situată pe strada Városmajor nr. 17, este amplasată o placă memorială care informează că aici a locuit Efitimie Murgu, unul dintre personalitățile de seamă ale românilor din Ungaria, până la moartea sa în 1870. Născut în Banat și licențiat în drept, Murgu a predat la Iași și București în anii 1830, iar mai târziu a fost activ și în Lugoj, militând pentru autonomia Bisericii Ortodoxe Române. Mai târziu autoritățile l-au pus în închisoare, fiind eliberat după victoria revoluției din 1848 din Pesta. Spre deosebire de majoritatea liderilor români ardeleni care s-au opus guvernului ungar, Murgu a fost ales deputat parlamentar, iar în 1849, a încercat să medieze între maghiari și români. După înfrângerea revoluției maghiare a fost întemnițat, iar după ce a fost eliberat la începutul anilor 1860, a revenit în viața politică. Cariera sa se remarcă și prin faptul că demonstrează bine că nici în 1848-1849, nici mai târziu, calea care a condus la confruntarea dintre români și maghiari nu a fost nici dreaptă și nici fatală, și că au existat mai multe strategii și căi

Statuia ridicată în onoarea lui Bandholtz, Piața Libertății, Budapesta

diferite de urmat.

Memorii de război

Unul dintre cele mai controversate episoade în relațiile româno-ungare din secolul al XX-lea este, fără îndoială, ocuparea Budapestei de către români în 1919. Percepția evenimentelor în conștiința istorică maghiară și cea română este complet diferită: în timp ce pentru maghiari este punctul simbolic al înfrângerii în Primul Război Mondial și al dezmembrării Ungariei istorice, pentru români este triumful deșteptării naționale românești - crearea României Mari. Istoricii maghiari evidențiază ambiția românilor de a cucerii și jefui sistematic țara și capitala sa, în timp ce pentru români ocuparea Budapestei a fost o modalitate de a controla acest „focar bolșevic” din Europa Centrală și de a se răzbuna pentru ocuparea germano-austro-ungară a Bucureștiului cu câțiva ani mai devreme. Hotelul Gellért, situat la poalele dealului Gellért, este un loc important al ocupației românești de o durată de câteva luni. În august 1919, în acest hotel magnific, a cărui construcție se terminase cu doar un an mai devreme, și care este și astăzi renumit pentru băile sale termale, s-a instalat comandamentul românesc și comandantul forțelor de ocupație, generalul Gheorghe Mărdărescu. Acest lucru este atestat de o serie de fotografii contemporane în care ofițerii români se pozează în fața sau pe balcoanele hotelului. Asta a fost unul dintre motivele pentru care, în noiembrie 1919, după retragerea trupelor românești, autoritățile de la Budapesta l-au primit pe amiralul Miklós Horthy, care a preluat simbolic controlul capitalei ungare, tocmai în fața hotelului Gellért. Un alt monument legat de ocupația românească este statuia unui general american. Ridicat în parcul din Piața Libertății (Szabadságtér) din centrul orașului, în apropierea Ambasadei Statelor Unite, monumentul îl înfățișează pe Harry Hill Bandholtz stând în picioare și ținând în mână o cravașă. Generalul a fost cel care, în calitate de șef al misiunii militare americane în toamna anului 1919, i-a împiedicat pe soldații români să transporte obiectele de artă din Muzeul Național al Ungariei. Acesta a fost motivul pentru care, ani mai târziu, s-a propus ridicarea unei sta-

tui la Budapesta care, în pofida rezistenței diplomaților români, a fost dezvelită în 1936. Statuia din bronz realizată de Miklós Ligeti a fost îndepărtată după cel de-al Doilea Război Mondial, fiind reînaltată în 1989.

Deși Ungaria și România au intrat de aceeași parte în cel de-al Doilea Război Mondial, ambele țări alăturându-se - așa cum numea propaganda de atunci - „cruciadei antibolșevice” purtată de Germania nazistă împotriva Uniunii Sovietice în vara anului 1941, România a reușit să treacă de partea Aliaților la 23 august 1944. Astfel, trupele române au continuat războiul îndreptându-se împotriva Ungariei. În perioada dintre sfârșitul lunii octombrie 1944 și ianuarie 1945, trupele române au luptat la asediul Budapestei. Deși până la mijlocul lunii ianuarie trupele Corpului 7 al Armatei Române au pătruns până în centrul orașului, comandamentul sovietic a retras unitățile românești din capitala Ungariei. Monumentul eroilor români căzuți în luptele din Budapesta - peste 10.000 de români și-au pierdut viața în operațiunile dintre Tisa și Budapesta – înfățișând un vultur pe un bloc de piatră și o troiță de lemn, se află în parcela militară

dap

Hotel Celler, Budapesta
(fotografie de arhivă)

Cimitirul public nou, Budapesta
(parcela militară română)

Biserica Ortodoxă Română, Micherechi

Curtea Gojdu, Budapesta

Publicație realizată de: Agenția de Turism din Ungaria

Horváth Péter, director general

H-1027 Budapesta, strada Kacsá 15-23.

Telefon: +36 1 488 8700

Executat și redactat de: MEDIATOR GROUP Kft.

Print: Bonex Press Kft.

Fotografiile de arhivă și permisiunea de a le folosi au fost furnizate de operatorii de la <https://fortepan.hu/>.

1027 Budapest, Kacsá u. 15-23.

1525 Budapest Pf.: 97

+36 1 488 8700

info@mtu.gov.hu

 visithungary.com/ro

 [instagram.com/visithungary](https://www.instagram.com/visithungary)

 [facebook.com/visithungary](https://www.facebook.com/visithungary)